

Ο τετραγωνισμός του κύκλου θέατρο «Κυβέλης»

Ο «Τετραγωνισμός του κύκλου» σοβιετική κωμωδία του συγγραφέα Κατάεφ, που παίχτηκε πριν από λίγες μέρες στο θέατρο Κυβέλης, έδωσε άφορη σε πολλές παρεξηγήσεις. Οι άστοχοι κριτικοί βρήκαν την ευκαιρία να μιλήσουν για την κατάργηση της οικολογίας που θέλει ο κομμουνισμός, να κατηγορήσουν την ΕΣΣΔ και ν' άπορήσουν συγχρόνως γιατί ένα τέτοιο έργο που σατυρίζει τις κοινωνικές σχέσεις στη Ρωσία επιτάληξε να παίχτει στα σοβιετικά θέατρα, μιά κι εκεί πάνω, απαγορεύεται ή «έλευθερία της σκέψης». Πολλοί εργάτες πάλι και δικό μας άνθρωποι πέσανε σε σύγχυση και δίν είναι άπληστο να παρεξήγησαν το έργο. Ένας δικός μας συνομιλούμενος μās είπε σε σχετική κουβέντα πώς τόδεργο είναι αντίδραστικό.

Κι όμως το έργο του Κατάεφ δεν είναι καθόλου αντίδραστικό κι είναι παραπολύ στα πλαίσια της σοσιαλιστικής τέχνης.

Στην ΕΣΣΔ, που οικοδομείται σήμερα ο σοσιαλισμός, έχει δημιουργηθεί μιά νέα κοινωνική κατάσταση, με άνάλογες κοινωνικές σχέσεις. Φυσικό λοιπόν σε μιά τέτοια κοινωνική κατάσταση, που οι άνθρωποι κινούνται για να δημιουργήσουν τη Σοσιαλιστική κοινωνία, να μη μπορούν άμέσως να προσαρμοστούν όλα τα άτομα κι ο χαρακτήρας να προσκορπίσει σε κάθε στιγμή προς τη κοινωνική ζωή και να δημιουργούνται, χιλιάδες παρεξηγήσεις. Στην ψυχική άγωνία αυτή των ανθρώπων που προσπαθούν να προσαρμοστούν άπόλυτα στη σοσιαλιστική ζωή σερφίζεται το έργο του Κατάεφ.

Το θέμα του είναι ο έρωτας κι ο γάμος στη σημερινή Σοβιετική Ρωσία.

Δύο φοιτητές και δυο φοιτήτριες παντρεύονται και κατοικούν στο ίδιο δωμάτιο. Κάθε ζευγάρι στην άρχη νομίζει πώς θα ζήσει εύνοχημένο, γιατί οι χαρακτήρες τους μοιάζουν. Η κοινή όμως ζωή τους άποκαλύπτει κατόπιν πώς δε μπορούν να ζήσουν άρμονικά γιατί δεν υπάρχει ταυτότητα χαρακτήρων. Κι η άγωνία άρχίζει. Μάταια προσπαθούν να βρουν (και πρό παντός ο ένας, ο φοιτητής με τη μικροαστική ψυχολογία) τις αίτιες της δυσαρμονίας μεταξύ τους. Τι συμβαίνει; Ταυτότητα χαρακτήρων υπάρχει, κοινή ταξική καταγωγή υπάρχει, πολιτική συμφωνία υπάρχει τι συμβαίνει; Κι ο φοιτητής με τη μικροαστική ψυχολογία άπορεί. Στο μεταξύ ο κομμουνιστής φοιτητής άγαπάει την κομμουνίστρια φοιτήτρια και βλέπουν κι οι δυο τους πώς συμφωνούν. Το ίδιο κι οι άλλοι δυο ο φοιτήτης κι η φοιτήτρια με τη μικροαστική ψυχολογία. Πώς όμως να γίνει μιά κι είναι πιά παντρεμένοι; Κάθενας διατάζει κι η άγωνία μεγαλώνει. Να χωρίσουν και να παντρευτούν άποσ ταϊριάζουν; Μάαν γίνει κάτι τέτοιο δε θα προσκορπίσει στην ήθική του κόρματος, δε θάαν αντίθετο προς την κομμουνιστική συνείδηση; Κι έπειτα άγαπαούνται στα κρυφά κι ο καθένας φοβάται μη προξενήσει κακό στον άλλο. Τι να γίνει; Και με την άγωνία αυτή δημιουργούνται πολλές παρεξηγήσεις κι εύθιμα έπισόδια που ακορπάνε τα γέλια. Στο τέλος όμως άπο-

λύεται η άλήθεια κι ο γρηγορώς του πυρήνα έπερβαίνει για να διορθώσει τα πράγματα. Έτσι επαντρεύονται για να ξαναπαντρευτούν και πάλι άποσ ταϊριάζουν. Ο κύκλος τετραγωνίζεται.

Οι άφελείς που θα πιστέψουν πώς το έργο αυτό είναι αντίδραστικό δεν έχουν ιδέα άπο Σοσιαλιστική τέχνη. Η κωμωδία του Κατάεφ, όσο κι αν είναι κωμωδία κλείνει στο βάθος μιά τραγωδία, την ψυχολογική τραγωδία των νέων ανθρώπων που προσπαθούν να δημιουργήσουν τον κομμουνιστικό χαρακτήρα και να προσαρμοστούν άνάλογα στη Σοσιαλιστική ζωή. Ο Σοσιαλισμός δημιουργείται ακόμα κι είναι πλάι τα εμπόδια που συναντάει στο δρόμο του. Υπάρχουν ακόμα τα ταξικά έπιλοήματα κι οι άνθρωποι δεν είναι όλοι άπόλυτα κομμουνιστικά δημιουργημένοι. Πολλοί, που έπηρεασμένοι άπο τις άστικές ή μικροαστικές προλήψεις δεν μπορούν να προσαρμοστούν άπόλυτα στη νέα ζωή και παλεύουν ψυχικά για να προσαρμοστούν. Στην ψυχολογική αυτή πάλη για την προσαρμογή στη νέα κοινωνία για τη δημιουργία κομμουνιστικού χαρακτήρα, κομμουνιστικής ψυχολογίας και σκέψης κλπ. γεννιούνται χιλιάδες παρεξηγήσεις κωμικές και τραγικές, που είναι έπόμενο να γεννηθούν όταν, όπως είπαμε, υπάρχουν ακόμα τα άστικά και μικροαστικά έπιλοήματα στο χαρακτήρα των ανθρώπων κι ο Σοσιαλισμός δεν είναι άπόλυτα δημιουργημένος.

Τις παρεξηγήσεις αυτές που γεννιούνται με την προσπάθεια για την προσαρμογή σατυρίζει το έργο του Κατάεφ κι είναι γι' αυτό, ο καθρέφτης της νέας ζωής στην ΕΣΣΔ. Ο συγγραφέας διαλέγοντας για θέμα του έργου του το γάμο πέτυχε παραπολύ κι έδωσε με τέχνη τις κωμικές όψεις που δημιουργούν οι παρεξηγήσεις στο ζήτημα αυτό. Την κριτική του πάνω στα σφάλματα τον κακό έπιλοήτισμο, την παρανόηση κλπ., μεταξύ δύο νέων έρωτευμένων ή παντρεμένων θέλησε να τη δώσει περισσότερο στο κωμικο στοιχείο και το γέλιο κι όχι στο τραγικό, που υπάρχει επίσης σε τέτοιου είδους ζητήματα. Έτσι κατορθωσε να δώσει ένα έργο τέλει άπο τεχνική άποψη και να καθρεφτίσει στο έργο του τους ανθρώπους της νέας ζωής που παλεύουν να προσαρμοστούν στη νέα ζωή, να δημιουργήσουν το σοσιαλισμό και να δημιουργηθούν σοσιαλιστικά. Στον τρομερό αυτόν άγωνα για τη δημιουργία της σοσιαλιστικής ζωής υπάρχουν οι τραγωδίες κι οι κωμωδίες, το σοβαρό και το γέλιο, οι όμορφες και άσχημες έκδηλώσεις.

Η ζωή έχει τα καλά και τα κακά της κι ο άγωνας δε γίνεται χωρίς σφάλματα και παρεξηγήσεις. Οι κομμουνιστές έχουν καθήκον να κριτικάρουν τα σφάλματα τους και να τα διορθώνουν. Η κριτική αυτή όπως μπορεί να γίνεται με σοβαρότητα έτσι μπορεί να γίνεται με εδθμία, να σατυρίζει και να διορθώνει. Στη Σοβιετική Ρωσία που γενιέται μιά νέα ζωή και δημιουργούνται νέοι άνθρωποι ή κριτική είναι πιά πολύ άπαραίτητη για το χτύπημα κάθε ανθρώπινης αδυναμίας και κάθε παρεξήγησης που θα συμβεί.

Πάνω σε νέες αδυναμίες και παρεξηγήσεις σερφίζεται κι η κωμωδία του Κατάεφ κι είναι έργο καθαρά κομμουνιστικό και μέσα στα πλαίσια της σοσιαλιστικής τέχνης.

Οι εργάτες της χώρας μας, πιά άγωνίζονται και ζουν τον άγωνα θα καταλάβουν το έργο αυτό όταν ξαίρουν πόσες παρεξηγήσεις γεννιούνται και στις σχέσεις ανάμεσά μας και πόσες έκδηλώσεις ανθρώπινης αδυναμίας έχουμε ως πιά να προσαρμοστούν τα άτομα στον άγωνα και ν' άποχήσουν την κομμουνιστική ψυχολογία και νοοτροπία.

Με την εξήγηση αυτή, που δίνουμε για τον «τετραγωνισμό του κύκλου» θα πρέπει να σημειώσουμε και λίγα λόγια για τη μετάφραση του έργου και το παίξιμο των ήθοποιών.

Η μετάφραση κωμωμένη άπο τα Γαλλικά ίσως δεν ήτανε πιστή άποσ έπρεπε και το έργο παρουσιάστηκε κουτσουρεμένο. Άπο το έργο λείπει ή σκηνή

του γένειου και τα τραγούδια. Ίσως γιατί θεωρήθηκαν έπανεστατικά, μιά και τεχνολογικά δυσκολίες δεν τώ δικαιολογούν. Έπίσης στο τέλος παραλείφθηκαν πολλά λόγια. Κι όμως ένα τέτοιο έργο πρέπει να παρουσιάζεται άκέραιο άποσ είναι κι όχι να κουτσουρεύεται με την πρόθεση να παρουσιαστεί διαφορετικό άπ' ό,τι είναι.

Το παίξιμο του έργου κακό κι άψυχολόγητο. Οι ήθοποιοι, έχτος άπ' την Κυβέλη που έπαιξε πολύ καλά αν και λίγο έπιτηδευμένα το ρόλο της μικροαστής, δε μπόρεσαν να μπουν στην ψυχολογία των ρόλων κι έτσι δεν παίζανε καλά. Το έργο σκατεμένο και παρεξηγημένο άποσ παρουσιάστηκε φυσικό είναι να γεννηθεί άπορίες. Η άξία του όμως κατ' όλα αυτά δεν χάνεται κι όσοι το είδαν θα πιστοποιήσουν την τέχνη του έργου και τη δικαιολογημένη έπιτοχία του σ' όλες τις χώρες που παίχτηκε.